Näringsutskottets betänkande

1981/82:27

över motioner om skogsindustrin

Ärendet

I detta betänkande behandlas helt eller delvis åtta motioner med förslag rörande

handlingsprogram för skogsindustrin,
statligt strukturbolag för skogsindustrin,
långsiktiga virkesavtal,
vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin,
användning av skogsråvara som bränsle,
ökad användning av oblekt papper,
virkesförsörjningen i Värmland efter Vänerskogs konkurs,
domänverkets avverkningar i de fjällnära skogarna.

Motionsyrkanden

De motioner som behandlas här är följande:

1981/82:325 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om skyndsamt förslag till en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin,
2. ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om
   a) onödig blekning,
   b) fördelning av vedråvara,
   c) träkemi,
   f) övriga åtgärder

[och] hos regeringen begär nödvändiga förslag och åtgärder i enlighet därmed.

1981/82:1047 av Raul Blücher (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om initiativ till att samhällsekonomiska utredningar typ Jungenfeltska utredningen genomförs för de av Vänerskogskonkursen berörda industrienheternas framtid och att sådana utredningars alternativ allvarligt prövas innan några förändringar får ske,
2. hemställer att regeringen noggrant följer skeendet vad gäller virkesförsörjningen för Vänerskogsindustrierna och vidtar åtgärder för att trygga denna försörjning.

1981/82:1066 av Lena Öhrsvik m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om omedelbara åtgärder för vidareförädling inom sågverksindustrin.

1981/82:1602 av Gabriel Romanus m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande domänverkets hänsynstagande till riksdagsbeslut om den fysiska riksplaneringen och till naturvårdens intressen i övrigt,

1981/82:1605 av Bertil Måbrink (vpk), såvitt gäller hemställan (1) att riksdagen begär att regeringen snarast inför riksdagen redovisar ett förslag om att förlägga ett träkemiskt forskningsinstitut till Söderhamnsregionen,

1981/82:1612 av Anna Wohlin-Andersson (c), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen uppdrar åt regeringen att stödja och uppmuntra fortsatta forskningsinsatser inom träindustrin,

1981/82:2006 av Sven Aspling m. fl. (s), såvitt gäller hemställan (4) att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att säkra Vänerskogsenheternas råvaruförsörjning i enlighet med vad som anges i motionen,

1981/82:2076 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående långsiktiga virkesavtal,

2. hos regeringen begär att åtgärder utan dröjsmål vidtas för att i enlighet med vad som anförs i motionen garantera att för skogsindustrin nödvändig skogsråvara icke tas i anspråk för energiförsörjningens behov,

3. begär att regeringen snarast framlägger förslag till handlingsprogram för skogsindustrin i enlighet med vad som anges i motionen,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående ett strukturbolag för skogsindustrin,

5. begär att regeringen under våren 198[2] för riksdagen redovisar riktlinjer för statlig medverkan i skogsindustrins branschutveckling i enlighet med vad som anförs i motionen,

6. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen förordas angående insatser för att främja vidareförädlingen inom sågverksindustrin.

Handlingsprogram för skogsindustrin

Vissa uppgifter om skogsindustrin

Skogsindustrin omfattar delbranscherna massa- och pappersindustri, sågverksindustri och skivindustri. Totalt var år 1979 ca 87 000 personer sysselsatta inom branschen. På många orter är ett skogsindustriföretag den helt dominerande arbetsplatsen. Större delen av skogsindustrins produktion exporteras, och branschen är i hög grad beroende av den internationella ekonomiska utvecklingen. Skogsindustriprodukter svarade år 1979 för drygt

21 % av Sveriges hela varuexport. Exportvärdet uppgick detta år till 25,1 miljarder kronor.

Förluster under åren 1976–1980 medförde för vissa företag och företagsgrupper, speciellt inom skogsägarrörelsen, en akut kris. Betydande belopp har anslagits av riksdagen i syfte att lösa likviditetsproblem och underlätta branschens strukturomvandling. Lån, garantier eller kapitaltillskott har lämnats bl. a. till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Ncb), Södra Skogsägarna AB och Vänerskog AB. En utförligare redogörelse för riksdagens åtgärder såvitt avser skogsindustrin har lämnats i näringsutskottets betänkande NU 1980/81:54 (s. 6).

Under hösten 1981 har riksdagen anvisat 36,9 milj. kr. i kapitaltillskott till Ncb för att täcka de merkostnader som uppkommit till följd av att bolaget åtagit sig att fortsätta driften vid fabriken i Hörnefors i avvaktan på en av riksdagen begärd utvärdering av ett utvecklingsalternativ för Ncb:s fabriker på denna ort (prop. 1981/82:38, NU 1981/82:20, rskr 1981/82:125).

Träindustrin – dvs. den träbearbetande industrin och sågverksindustrin – är en av de fyra branscher för vilka särskilda stödåtgärder beslutats av statsmakterna. Åtgärderna omfattar utbildningsåtgärder, teknisk konsulentverksamhet, omställningsfrämjande åtgärder och exportfrämjande åtgärder enligt av statsmakterna fastställda tidsbegränsade program. Administrationen av verksamheten är förlagd till statens industriverk.

Motionerna 1981/82:325 och 1981/82:2076

I den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2076 (med motivering i motion 1981/82:2075) läggs fram förslag till riktlinjer för den framtida skogsindustripolitiken. I ett avsnitt om skogsindustrins strukturfrågor tecknas branschens framtidsmöjligheter i allmänna ordalag. Motionärerna anför bl. a. att det framdeles kommer att krävas förändringar och stora kapitalinsatser om branschens konkurrenskraft skall kunna hållas på en tillräckligt hög nivå. Generellt sett måste vidareförädlingsgraden och integrationen inom industrin öka. Inom massa- och pappersindustrin måste produktionen av avsalumassa minska till förmån för en ökad tillverkning av papper och papp. Inom sågverksindustrin måste trävarorna i ökad grad bearbetas till ämnen och halvfabrikat för snickeri-, möbel- och byggnadsindustrin. Denna utveckling kommer att ställa stora krav på företagen och samhället. – I det handlingsprogram för skogsindustrin som motionärerna begär skulle bl. a. behovet av ökade statliga insatser för forskning och utveckling inom massa- och papperstekniken betonas. I enlighet med ett förslag från styrelsen för teknisk utveckling (STU) bör det läggas upp ett ramprogram för utveckling av träfibrernas egenskaper och för träkemi. – Det är enligt motionärerna en självklarhet att utvecklingen inte enbart kan få ske på de enskilda företagens villkor. Planeringen för framtiden måste ske i samverkan mellan samhället, företagen och de anställda. Motionärerna

hävdar att regeringen har en helt annan inställning i denna fråga och att detta tydligt klargörs av dess sätt att handlägga kriserna inom t. ex. Vänerskog, Munksjö och Ncb. Från socialdemokratisk sida har man under de senaste åren gång på gång krävt att regeringen skall ta initiativ till en samordnad planering inom skogsindustrin. Kraven har regelbundet avslagits av regeringen och riksdagsmajoriteten, som, anförs det i motionen, därigenom har tillåtit en fortsatt okontrollerad utveckling i en bransch av avgörande betydelse för vår utrikeshandel. Detta vittnar om en anmärkningsvärd brist på ansvar, anser motionärerna.

Den nationella utvecklingsplan för skogsindustrin som begärs i motion 1981/82:325 (vpk) bör enligt motionärernas uppfattning mot bakgrund av de stora skillnaderna mellan olika regioner delas upp i ett antal regionala utvecklingsplaner, vilka bör läggas upp av arbetsgrupper på länsnivå, tillsatta av regeringen. Motionärerna anser att målet för planarbetet måste vara en ökad vidareförädling inom skogsindustrin. I motionen anförs att de senaste tio årens omfattande strukturförändringar inom denna industri har skett på de s. k. marknadskrafternas villkor. Detta har medfört att de små tillverkningsenheterna har lagts ned. Inför nedläggningarna har några samhällsekonomiska bedömningar inte gjorts, utom i ett fall. Undantaget avser Hörnefors. En utredning menade att det från samhällsekonomisk synpunkt skulle vara felaktigt att lägga ned Ncb:s fabriker där. Till detta togs dock ingen hänsyn. Riksdagen och regeringen måste enligt motionärerna påverka strukturproblemens lösning i en sådan riktning att de samhällsekonomiskt bästa lösningarna kommer till stånd. Om en utredning av det slag som genomfördes beträffande Hörnefors skulle visa att det ur samhällsekonomisk synvinkel finns bättre lösningar än en nedläggning av en fabrik måste det vara regeringens skyldighet att genomföra någon av dessa lösningar, anser motionärerna.

(Den i motion 1981/82:325 omnämnda s. k. Jungenfeltska utredningen avser en av professor Karl G. Jungenfelt m. fl. vid Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm år 1980 utförd utredning Utvecklingsalternativ för massa- och pappersbruken i Hörnefors, Köpmanholmen och Väja – en samhällsekonomisk bedömning. En av slutsatserna i utredningen var att en nedläggning av fabriken i Väja-Dynäs skulle få större negativa regionalekonomiska effekter än en nedläggning av fabrikerna i Hörnefors eller Köpmanholmen.)

Tidigare behandling i riksdagen m. m.

För att skaffa underlag för statsmakternas bedömningar av skogsindustrins framtida utveckling inledde man i början av år 1976 ett omfattande utredningsarbete inom industridepartementet. Under de närmaste följande åren avslog riksdagen vid flera tillfällen motioner med förslag om att

regeringen skulle uppmanas lägga fram "handlingsprogram" eller liknande för skogsindustrin.

Resultatet av industridepartementets utredningsarbete redovisades år 1979 i promemorian (Ds I 1979:5) Skogsindustrin – nuläge och utvecklingsmöjligheter.

Promemorian syftade till att redovisa det dåvarande läget och utvecklingsmöjligheterna för olika delar av svensk skogsindustri. De grundläggande problem som branschen har att möta under 1980-talet analyserades. På vissa områden angavs möjliga lösningar och förslag till handlingslinjer. Rapporten innehöll inte någon övergripande plan eller strukturplan utan var avsedd att utgöra underlag för beslut inom företag, organisationer och offentliga myndigheter rörande skogsindustrins framtid.

I en socialdemokratisk partimotion våren 1979 krävdes att ett samlat handlingsprogram snarast skulle föreläggas riksdagen. Näringsutskottet (NU 1978/79:61) avstyrkte förslaget med hänvisning till uttalanden som hade gjorts av regeringen i proposition 1978/79:207 om förvärv av aktier i Södra Skogsägarna AB och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Av propositionen framgick att ett påbörjat arbete på att söka finna strukturlösningar över ägargränserna inom skogsindustrin skulle fortsätta. Industriministern uttalade bl. a. att underlag för en bedömning av möjliga utvecklingsalternativ fanns i den nyssnämnda departementspromemorian och i remissyttrandena över denna.

Det socialdemokratiska partiets företrädare i utskottet reserverade sig mot utskottets ställningstagande. Riksdagen följde utskottet.

I ett interpellationssvar i december 1979 (RD 1979/80:55 s. 177) konstaterade industriminister Nils G. Åsling att det kunde finnas skäl att närmare överväga de framtida formerna för statsmakternas medverkan i utvecklingsprocessen inom skogsindustrin samt att man arbetade med dessa frågor inom industridepartementet.

I flera motioner våren 1980 föreslogs att ett handlingsprogram skulle upprättas för massa- och pappersindustrin och sågverksindustrin med riktlinjer för statens medverkan i branschutvecklingen. Näringsutskottet (NU 1979/80:47 s. 36 f.) avstyrkte motionerna, som också avslogs av riksdagen. Utskottet förklarade sig dela den uppfattning som industriministern hade framfört i det nyssnämnda interpellationssvaret, nämligen att det kunde finnas skäl att närmare överväga formerna för statsmakternas roll i branschens strukturförändring. Ett övergripande handlingsprogram av det slag som motionärerna hade förespråkat syntes dock inte påkallat. I en socialdemokratisk reservation stöddes däremot tanken på en handlingsplan.

I proposition 1980/81: 130 om industripolitikens inriktning m. m. föreslog regeringen riksdagen bl. a. att godkänna den inriktning av industripolitiken som förordats i propositionen.

I ett särskilt avsnitt (s. 155–157) redogjorde regeringen för sin syn på

frågan om strukturplaner för skogsindustrin. Därvid uttalades att det i vårt ekonomiska system är företagen som har det huvudsakliga ansvaret för att industristrukturen utvecklas så att konkurrenskraften successivt stärks. Det decentraliserade beslutsfattande som marknadsekonomin innebär var enligt propositionen det bästa sättet att säkerställa en konkurrenskraftig industristruktur. Regeringen ansåg att företagen som hittills borde ta på sig det nämnda ansvaret genom att på egen hand utarbeta strukturplaner eller på något annat sätt. Statens uppgift angavs vara att noga följa utvecklingen inom branschen med möjlighet att ingripa då företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt.

Näringsutskottet (NU 1980/81:54) hade inte några erinringar mot vad som hade anförts i propositionen om att statliga insatser i skogsindustrins strukturomvandling huvudsakligen skulle syfta till att främja regional balans och till att främja utbudet av virke. De argument mot statliga strukturplaner som redovisades i propositionen var också välgrundade enligt utskottets mening. Utskottet fann sålunda att staten inte borde ta över ansvaret för strukturomvandlingen inom skogsindustrin. Strukturarbetet inom branschen skulle skötas bäst av företagen själva i samråd med de anställda. I likhet med föredragande statsrådet ansåg utskottet att statliga ingripanden skulle vara befogade endast när företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt. Staten har, framhöll utskottet, i sådana fall flera styrmedel till förfogande, såsom temporära stimulans- och stödåtgärder, det regionalpolitiska stödet och prövningen enligt 136 a § byggnadslagen av industriella nyanläggningar och utvidgningar. Till detta kunde läggas ägarfunktionen i de båda helägda skogsindustriföretagen AB Statens skogsindustrier (ASSI) och domänverket, i det majoritetsägda Neb och i det minoritetsägda Södra Skogsägarna AB.

Med hänvisning till det anförda ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka ett socialdemokratiskt motionsförslag om att riksdagen skulle uppmana regeringen att utarbeta ett handlingsprogram för skogsindustrin. Också ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna om nationella och regionala utvecklingsplaner för skogsindustrin avstyrktes. Förslagen gav enligt utskottets mening uttryck för en övertro på statens förmåga att ta över ansvaret för skogsindustrins strukturomvandling. Av samma skäl avstyrktes förslag bl. a. om att riksdagen skulle göra uttalanden om att nedläggningar av större arbetsplatser inom skogsindustrin skulle förhindras och om att vissa samhällsekonomiska utredningar borde komma till stånd.

De socialdemokratiska utskottsledamöterna reserverade sig till förmån för en begäran om en sådan handlingsplan som motionärerna föreslagit. Riksdagen följde utskottet.

Statligt strukturbolag

Motion 1981/82:2076

Socialdemokraterna erinrar i motion 1981/82:2076 om att under senare år betydande belopp har satsats i svensk skogsindustri från samhällets sida. Genomgående har det rört sig om insatser för att rädda företag i akuta kriser. Motionärerna är inte motståndare till att sådana räddningsaktioner sker på sunda ekonomiska villkor, men de är mycket kritiska mot det sätt på vilket dessa frågor har skötts av de borgerliga regeringarna. De framhåller att det även i framtiden kommer att krävas finansiella insatser från samhällets sida för att trygga en positiv utveckling inom skogsindustrin. Dessa insatser måste emellertid enligt deras mening ingå som en del i en planerad branschutveckling och inte som hittills koncentreras till de mindre livskraftiga, redan krisdrabbade företagen och enheterna. Det är, understryker motionärerna, för den långsiktiga utvecklingen minst lika viktigt att samhället aktivt engagerar sig i framtidsinriktade och expansiva delar av branschen. Detta borde ske genom ett statligt strukturbolag.

Riksdagsbehandling av tidigare motioner

Motionsyrkanden om inrättande av ett strukturbolag för skogsindustrin har avslagits av riksdagen vart och ett av åren 1979–1981 (NU 1978/79:61, 1979/80:47, 1980/81:54).

Enligt en socialdemokratisk motion i ämnet år 1981 borde inrättandet av ett sådant bolag utgöra en väsentlig beståndsdel i det förslag till handlingsprogram för skogsindustrin som regeringen ansågs böra lägga fram. Näringsutskottet konstaterade då liksom föregående år att strukturering en av branschen hade inneburit stora statliga insatser. Under budgetåret 1980/81 hade riksdagen sålunda anslagit väsentliga belopp för att möjliggöra omstruktureringar inom Vänerskog AB och Neb. Utskottet erinrade om att det hade anslutit sig till den syn på statens uppgift när det gäller skogsindustrins strukturomvandling som regeringen hade redovisat i proposition 1980/81:130. Förslaget i motionen om att ett statligt strukturbolag skulle inrättas var inte förenligt med utskottets grundsyn på statens roll. Därför avstyrkte utskottet motionen i denna del. Socialdemokraterna i utskottet reserverade sig då som tidigare. Riksdagen följde utskottet.

Långsiktiga virkesavtal

Motion 1981/82:2076

Socialdemokraterna framhåller i sin partimotion 1981/82:2076 att bristen på träråvara kommer att vara kännetecknande för skogsnäringen under överskådlig framtid. Störningar i virkesförsörjningen kan alltså väntas. Motionärerna anser det därför angeläget att regeringen i samverkan med

parterna på virkesmarknaden drar upp riktlinjer för förhandlingar om långtidsavtal avseende priser och leveranser. Avtalen skulle möjliggöra en tryggad råvaruförsörjning och en fortlöpande prisövervakning från statens sida, säger motionärerna.

Riksdagsbehandling av tidigare motioner

I ett par motioner år 1980 föreslogs att regeringen skulle ta initiativ till långsiktiga virkesavtal för att industrins virkesförsörjning skulle säkras. Näringsutskottet (NU 1979/80:47) konstaterade att en säker och jämn tillförsel av råvara är av vital betydelse för skogsindustrin. Utskottet framhöll att olika åtgärder hade vidtagits av statsmakterna för att på både kort och lång sikt förbättra skogsindustrins virkesförsörjning. Riksdagen hade bl. a. beslutat om tillfälliga bidrag till gallringar, om genomgripande ändringar av reglerna för beskattning av skogsinkomster och om ökade möjligheter till avsättning på s. k. skogskonto vid avverkning och försäljning av rotposter. Utskottet avstyrkte motionerna men förutsatte att regeringen noga skulle följa utvecklingen och aktivt medverka för att förbättra situationen.

I en socialdemokratisk reservation tillstyrktes motionerna i dessa delar. Reservanterna förklarade sig dela motionärernas uppfattning att det behövdes övergripande styrmedel och långsiktiga virkesavtal för att man skulle komma till rätta med virkesförsörjningsproblemen.

Riksdagen följde utskottet.

Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin

Motionerna 1981/82:325, 1981/82:1066, 1981/82:1605, 1981/82:1612 och 1981/82:2076

Flera motioner innehåller argument för att statsmakterna skall främja vidareförädlingen inom sågverksindustrin.

I motion 1981/82:2076 (s) anförs att de åtgärder som har föreslagits av statens industriverk i rapporten (SIND 1980:16) Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys (se s. 9) bör genomföras. Motionärerna framhåller bl. a. att en satsning på vidareförädlade produkter skapar nya arbetstillfällen inom sågverksindustrin vilka åtminstone till stor del kan ersätta de arbeten som rationaliseras bort genom den tekniska utvecklingen. Vidareförädlingen skulle också ge en betydande ökning av exportinkomsterna för sågverken. Även utrustningsindustrin skulle gynnas.

Liknande synpunkter framförs i motion 1981/82:1066 (s), som särskilt berör förhållandena inom sågverksbranschen i Kalmar län. Motionärerna erinrar om att de omkring 60 sågverksföretagen i länet svarar för ca 9 % av rikets sysselsättning i branschen. Sågverken är ofta lokaliserade till mindre tätorter eller belägna i glesbygdsområden. Kapacitetsutnyttjandet i bransch-

en är mycket lågt, i Kalmar län 65 % (1978). Endast 25 % av produktionen består av förädlade produkter. Även i denna motion talar man för att det branschprogram som föreslås i den nämnda rapporten från industriverket skall genomföras. Programmet skulle enligt motionärerna uppskattningsvis kunna skapa 7 000 arbetstillfällen, varav en betydande del i Kalmar län.

I motion 1981/82:1612 (c) sägs bl. a. att det är viktigt att alla försök till vidareförädling inom träindustrin kartläggs och tas till vara. Det anges att detta lämpligen kan ske genom samverkan mellan företagen, utvecklingsfonderna och industridepartementet. Även insatser på det trätekniska forskningsområdet är betydelsefulla och på alla sätt värda att stödjas, anser motionären.

Två motionsyrkanden från vänsterpartiet kommunisterna berör frågor om den träkemiska forskningen. I motion 1981/82:325 betonas att det är viktigt att satsa på utvecklingen av träkemiska produkter. Den träkemiska industrin skulle enligt motionärerna på sikt kunna bli en betydande exportindustri. En satsning på träkemisk forskning bör, anförs det, ha som mål att den träkemiska industrin blir en betydande del av den svenska skogsindustrin under 1990-talet. I den här aktuella delen av motion 1981/82:1605 anförs att den träkemiska forskningen bör förläggas till en region där det redan bedrivs träkemisk industri. Motionären erinrar om att det finns ett hartsdestillationsverk i Sandarne i Söderhamns kommun. I ett forskningsinstitut inom denna kommun borde man kunna utveckla exempelvis ligninbaserade limkvaliteter och träprotein av olika slag samt vidareförädla produkter av metanol, butanol o. d.

Ett annat förslag i motion 1981/82:325 avser vidareförädling av rayonfibrer. Enligt motionärerna bör en statlig satsning på vidareförädling av dylika fibrer till kläder och andra textilier bli föremål för konkreta projekt, inte minst med tanke på tekoindustrins svåra läge.

Statens industriverks utredning om sågverksindustrin

I rapporten (SIND 1980:16) Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys har statens industriverk redovisat synpunkter på behovet och utformningen av eventuella statliga insatser för sågverksindustrin. I utredningen föreslås ett särskilt treårigt branschprogram för att stödja och stimulera sågverksindustrins omställning mot ökad vidareförädling. Programmet skulle genomföras under fem år och omfatta omställnings- och utvecklingsstöd, exportfrämjande åtgärder samt statliga kreditgarantier (särskild strukturgaranti). Sammanfattningsvis konstateras i rapporten att omställningen till vidareförädling i den svenska sågverksindustrin har gått långsamt och närmast har framtvingats av råvarubristen. Faktorer som svag självfinansieringsförmåga, bristande information om marknadsförutsättningarna samt svårbedömda inkörningskostnader anses ha bidragit till företagens tveksamma attityd. Flera skäl, bl. a. det svenska barrtimrets goda

kvalitet, den bristande tillgången på träråvara samt sysselsättningshänsyn, talar enligt rapporten för att den spontana omställningsprocessen med en högre förädlingsgrad borde stimuleras.

Rapporten har remissbehandlats.

I budgetpropositionen (prop. 1981/82:100 bil. 17 s. 38 f.) anför chefen för industridepartementet bl. a. följande:

En ökad vidareförädling inom *sågverksindustrin* är enligt min bedömning en betydelsefull utvecklingslinje för denna näringsgren. Det är därför angeläget med en omställningsprocess i denna riktning. Ökad vidareförädling av svenska sågverksprodukter måste därvid få växa fram successivt genom förtroendefullt samarbete mellan berörda parter.

Utvecklingen av produktivitet och kostnadsläge liksom tillgången av råvara är naturligtvis nyckelfaktorer för de svenska sågverkens möjligheter att sälja vidareförädlade produkter på den västeuropeiska marknaden. Ökad vidareförädling främjas därför bäst av den generella ekonomiska politik som regeringen för. Genom den nyligen genomförda devalveringen och räntesänkningen samt åtgärder för att underlätta industrins virkesförsörjning (prop. 1981/82:30, SkU 1981/82:8, rskr 1981/82:14 samt JoU 1981/82:8, rskr 1981/82:29) och investeringsstimulerande åtgärder av generell natur har betydelsefulla förutsättningar skapats för en ökad vidareförädling inom sågverksindustrin.

Inom ramen för industriverkets utredning om sågverkens vidareförädling har ett unikt material tagits fram om den västeuropeiska marknaden för denna typ av produkter. Branschens intresse för detta material har varit mycket stort. Ett sådant material förlorar emellertid snabbt aktualitet. Det har i denna situation enligt min uppfattning varit angeläget att berörda företag i branschen snabbt skulle få tillgång till informationen på ett ändamålsenligt sätt. Därför har under hösten 1981 medel anvisats industriverket för att den värdefulla marknadsinformationen utan dröjsmål skulle kunna bearbetas och spridas till de svenska sågverken. Industriverket har därigenom givits möjligheter att under december 1981 arrangera ett antal seminarier till vilka samtliga svenska företag i branschen inbjudits. Härigenom har en viktig del av de av industriverket föreslagna informationsaktiviteterna redan kunnat genomföras.

Av vad jag anfört framgår att ett flertal åtgärder som underlättar sågverksindustrins omställning mot ökad vidareförädling redan har vidtagits. Med hänsyn härtill och till att vissa av de vidtagna åtgärderna ännu inte hunnit få full effekt, förordar jag inga ytterligare statliga insatser i form av omställnings- och utvecklingsstöd samt exportfrämjande åtgärder. Min bedömning styrks också av de skilda invändningar mot selektiva statliga stödåtgärder som framförts av ett flertal remissinstanser i detta fall.

Vad gäller utredningens förslag om statliga kreditgarantier för samverkansprojekt mellan sågverk borde goda möjligheter finnas att lösa finansieringsbehoven för lönsamma satsningar på den ordinarie kreditmarknaden. Därutöver finns även tillgång till redan befintliga statliga finansieringsstöd som exempelvis industrigarantilån, lån via utvecklingsfonderna och i vissa regioner lokaliseringsstöd.

Riksdagsbehandling av tidigare motioner

I två motioner år 1981 (s resp. vpk) underströks att syftet med en utvidgad planering av skogsindustrin i form av ett handlingsprogram (s) eller en nationell utvecklingsplan (vpk) skulle vara att främja en ökad vidareförädling av skogsindustrins produkter och en ökad satsning på forskning och utveckling. Dessa motioner innehöll vidare krav på att förslagen i statens industriverks rapport om sågverkens vidareförädling skulle genomföras.

I motionen om en nationell utvecklingsplan föreslogs vidare att riksdagen i ett uttalande skulle ange ett visst mål för satsningen på träkemisk forskning och utveckling under 1980-talet. Motionärerna ansåg att regeringen borde anmodas att lägga fram förslag till en statlig satsning på detta område och på vidareförädling av rayonfibrer till kläder och andra textilier.

En tredje motion (vpk) innehöll förslag om att ett träkemiskt forskningsinstitut skulle förläggas till Söderhamnsregionen. Flera motioner innehöll förslag rörande utbyggnad av olika anläggningar i syfte bl. a. att graden av vidareförädling vid dessa skulle öka.

Näringsutskottet (NU 1980/81:54) avstyrkte samtliga yrkanden. Utskottet underströk vikten av att skogsindustriföretagen ägnar största uppmärksamhet åt frågor rörande vidareförädling samt forskning och utveckling. Utskottet kunde dock inte förorda att riksdagen skulle göra några sådana uttalanden som hade föreslagits i motionerna. Vad särskilt angick förslagen i industriverkets rapport konstaterade utskottet med tillfredsställelse att regeringen hade uppmärksammat frågan om åtgärder för att främja en ökad vidareförädling vid sågverken. Utskottet utgick från att, sedan remissbehandlingen av industriverkets rapport hade avslutats, regeringen snabbt skulle fatta beslut i ärendet. Mot denna bakgrund fanns det, ansåg utskottet, inte anledning för riksdagen att då göra något uttalande i hithörande frågor.

Riksdagen följde utskottet.

Användning av skogsråvara som bränsle

Motionerna 1981/82:325 och 1981/82:2076

I två motioner aktualiseras frågan om i vilken utsträckning skogsråvara skall få användas som bränsle i flisanläggningar o. d.

Den långsiktiga avvägningen mellan olika användningar av vedråvara har blivit en central fråga för skogsindustrin, framhålls i socialdemokraternas partimotion 1981/82:2076. Motionärerna hänvisar till vissa beräkningar enligt vilka redan i dag 4–5 milj. m^3 sk används för energiändamål. De antar att en mycket stor del av denna kvantitet utgörs av råvara som är användbar som massaved. Enligt motionärernas mening har regeringen helt underlåtit att göra något för att klara denna fråga. En sådan passiv inställning framstår som oacceptabel, säger motionärerna. De föreslår att det för anläggningar

som utnyttjar skogsavfall och flis skall krävas tillstånd av länsstyrelsen. Inventeringar av tillgången på skogsråvara som inte behövs för skogsindustrin bör göras i varje län. Kommunala planer om utnyttjande av flis m. m. för energiändamål måste prövas mot tillgången på råvaror. För värmeanläggningar som förbrukar mer än 10 000 m³ sk per år skall krävas tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385).

I motion 1981/82:325 (vpk) framhålls att den omständigheten att skogsråvara används för energiändamål har skapat oro inom skogsindustrin. Motionärerna uttalar att deras parti motsätter sig att massaved bränns upp i flisvärmeverk. De anser att det från samhällsekonomisk synpunkt under överskådlig framtid kommer att vara felaktigt att bränna upp skogsråvaran. Värmeanläggningarna bör i stället använda sådant spillvirke i skogarna som industrin inte är intresserad av. I motionen föreslås att kommunerna, skogsindustrin och skogsägarna upprättar gemensamma virkesterminaler, där virket så långt möjligt kan sorteras i kvalitetsklasser. Regler för kontroll av fördelningen av skogsråvaran bör införas. Skogsvårdsstyrelsen föreslås bli kontrollmyndighet på området. Riksdagen bör enligt motionärerna slå fast att industriråvara inte får användas för energiändamål.

Prövning enligt 136 a § byggnadslagen

Enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385) skall regeringen pröva tillkomsten och lokaliseringen av industriell eller liknande verksamhet, som är av väsentlig betydelse för hushållningen med energi, med träfiberråvara eller med landets samlade mark- och vattentillgångar. Med träfiberråvara avses såväl rundvirke som råvara som utgör alternativ till rundvirke, t. ex. flis och avfallspapper.

Prövningsskyldighet gäller för vissa, i lagen närmare angivna slag av nyanläggningar och för vissa utvidgningar av skogsindustri.

Regeringen kan också genom särskilt beslut bestämma att icke prövningspliktig nyanläggning eller utvidgning av verksamhet som är av väsentlig betydelse för hushållningen med energi eller med landets samlade mark- och vattentillgångar skall prövas. Denna möjlighet för regeringen att pröva icke prövningspliktig verksamhet gäller också nyanläggning eller utvidgning av skogsindustriell verksamhet som är av väsentlig betydelse för hushållningen med träfiberråvara.

Genom ett pressmeddelande i april 1980 från bostadsdepartementet har regeringen klargjort att den avser att med tillämpning av 136 a § byggnadslagen pröva tillåtligheten av större flisningsanläggningar (t. ex. en stor flisningsanläggning som skall leverera flis till flera mindre eldningsanläggningar) samt anläggningar för eldning med träfiberråvara i den mån förbrukningen av sådan råvara uppgår till storleksordningen 25 000 m³ fub (motsvarande ca 70 000 m³ flis, exkl. bark).

Riksdagsbehandling av tidigare motioner m. m.

I tre motioner (alla s) våren 1980, yrkades att riksdagen skulle begära förslag om att större anläggningar som eldas med träfiberråvara skulle prövas enligt 136 a § byggnadslagen. Syftet skulle vara att åstadkomma hushållning med denna råvara.

Motionerna avslogs av riksdagen. Civilutskottet (CU 1979/80:31) hänvisade dels till att bostadsdepartementet angivit att frågan inom kort skulle behandlas i en departementspromemoria, dels till regeringens beslut i april 1979 att pröva bl. a. större eldningsanläggningar för träfiberråvara. Motionärernas syfte fick enligt civilutskottet därmed anses tillgodosett.

Den av civilutskottet åsyftade promemorian (Ds Bo 1980:2) Tillåtlighetsprövning av viss industriell verksamhet innehöll bl. a. vissa bestämmelser angående prövningsskyldighet för värmeanläggningar med en årlig förbrukning av träfiberråvaror om minst 25 000 m^3. Förslagen har dock ej lett till lagstiftning.

I proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning m. m. lade regeringen fram synpunkter och förslag avseende bl. a. skogsindustrin. Enligt propositionen (s. 151) var det två förhållanden som gjorde att utvecklingen inom skogsindustrin borde följas med särskild uppmärksamhet, nämligen dess regionala betydelse och den begränsade råvarutillgången. Ett av de konkreta målen för regeringens politik på området angavs vara att främja utbudet av virke. Vissa åtgärder hade nyligen vidtagits. På förslag av regeringen (prop. 1980/81:118, 1980/81:136) hade riksdagen sålunda beslutat om vissa skattelättnader (SkU 1980/81:44, rskr 1980/81:285) och om stöd till återväxtåtgärder (JoU 1980/81:25, rskr 1980/81:295). Vidare omtalades att regeringen avsåg att lägga fram förslag för riksdagen beträffande prövningen av träfiberförbrukande verksamheter enligt 136 a § byggnadslagen. Det fanns enligt propositionen dock anledning att avvakta virkesförsörjningsutredningens betänkande innan mer genomgripande åtgärder vidtogs. I samband med riksdagens behandling av propositionen (NU 1980/81:54, rskr 1980/81:368) avstyrkte näringsutskottet ett motionsyrkande av vänsterpartiet kommunisterna, vari begärdes att s. k. virkesterminaler skulle inrättas av kommunerna i samverkan med skogsindustrin och skogsägarna. Vid dessa terminaler skulle virket sorteras i olika kvalitetsklasser, t. ex. sågvirke, massaved och brännved. Utskottet hänvisade till att lovande försök med virkesterminaler pågick på flera håll i landet, bl. a. i Lycksele.

Betänkande av virkesförsörjningsutredningen

Virkesförsörjningsutredningen har i oktober 1981 avlämnat betänkandet (SOU 1981:81) Skogsindustrins virkesförsörjning. Utredningens huvuduppgift har varit att analysera orsakerna till de förhållandevis låga avverkningarna under den senare delen av 1970-talet och att komma med förslag till

åtgärder för att stimulera utbudet av virkesråvara. Utredningens analys visar att det är en mängd olika faktorer som har medverkat till att avverkningsbenägenheten minskar bland skogsägarna: den dåliga lönsamheten i skogsbruket, fastighets- och ägarstrukturen, den allmänna skärpningen av marginalskatterna i kombination med en hög inflationstakt, otillräckliga investeringar i skogsvägar m. m. Utredningen föreslår bl. a. att vissa ändringar görs i skogsvårdslagstiftningen, att det statliga stödet till skogsbruket ökas på skilda sätt och att skogsbeskattningen ändras.

Enligt utredningens beräkningar är det i stort sett balans mellan virkestillgång och virkesbehov vid ett genomsnittligt kapacitetsutnyttjande inom skogsindustrin. Virkesbehovet har sjunkit något under de senaste åren genom att nedläggningarna har varit större än den tillkommande kapaciteten. Vid början av år 1981 uppgick virkesbehovet vid fullt kapacitetsutnyttjande till 63 milj. m^3 fub, vilket motsvarar en bruttoavverkning på ca 79 milj. m^3 sk. Ett genomsnittligt kapacitetsutnyttjande på 85 % motsvarar en bruttoavverkning på ca 67 milj. m^3 sk. Därtill kommer förbrukning av brännved (se s. 15).

Utredningen har gjort omfattande beräkningar av de framtida avverkningsmöjligheterna. Beräkningarna är en vidareutveckling och uppdatering av de avverkningsberäkningar som 1973 års skogsutredning gjorde. Efter reduktion för tveksamma tillgångar beräknas den långsiktigt möjliga virkestillgången uppgå till omkring 70 milj. m^3 sk, varav privatskogsbruket svarar för ca 40 milj. m^3 sk och övriga för ca 30 milj. m^3 sk.

Medan det således i stort sett är balans mellan tillgång och efterfrågan på virke totalt sett råder ett visst underskott på barrträdsvirke och motsvarande överskott i fråga om lövträdsvirke. Den anpassning av industrin med hänsyn härtill som efter hand är nödvändig torde enligt utredningen kunna ske inom ramen för skogsindustrins fortgående strukturomvandling.

Vid beräkningarna har genomgående förutsatts att den ökade förbrukningen av brännved inte kommer att inkräkta på de konventionella sortimenten.

Enligt utredningens mening måste dock intensiteten i skogsvården förbättras i förhållande till 1970-talet om den långsiktiga avverkningsnivån skall kunna upprätthållas. Detta innebär bl. a. fortsatt gödsling, ökad gallring och högre uttag av lövträd vid gallringarna. Eftersläpningarna i fråga om lövröjningen måste inhämtas. Utredningen anser att detta inte är möjligt om inte kemisk bekämpning av lövsly får användas. Den långsiktigt uthålliga avverkningsnivån minskar enligt utredningens beräkningar med ca 5 milj. m^3 sk per år om inslaget av lövträd fortsätter att öka och någon gödsling inte utförs.

I ett särskilt avsnitt i betänkandet (s. 43–45) redovisar utredningen vissa beräkningar rörande den förväntade förbrukningen av brännved för industriellt behov och hushållsbehov. Utredningen konstaterar att avverkningen av brännved stadigt har sjunkit från andra världskrigets slut till mitten

på 1970-talet. Den har därefter åter ökat som en följd av de ökade kostnaderna för olja och elektricitet.

Utredningen uppskattar den totala avverkningen av brännved i hela landet resp. år för *småskalig förbrukning* till i runda tal följande kvantiteter:

År	Milj. m^3 fub
1951	6,8
1965	3,9
1973	1,0
1979	2,3

I betänkandet refereras en undersökning av skogsstyrelsen avseende år 1979. Enligt denna ökar f. n. förbrukningen av ved och flis hos de privata skogsägarna med 10–15 % per år. Undersökningen visar att merparten (75 %) av den avverkade brännveden består av toppar och klena träd som ej ger massaved. Detta framgår också av att drygt 50 % av all brännved tillvaratas i samband med hyggesrensning, röjning och dikes- och hagmarksrensning och ca 40 % vid gallring.

För att ytterligare stimulera till ökat tillvaratagande av röjnings- och gallringsvirke och därmed bättre skogsvård och skogshygien har, framhåller utredningen, regeringen under våren 1981 beslutat att försöksvis införa ett klenvirkesstöd under de närmaste två åren. Sammanfattningsvis kan ett ökat behov av brännved förutses under 1980-talet. För år 1985 kan behovet uppskattas till ca 4 milj. m^3 fub, vilket ungefär svarar mot avverkningen av brännved år 1965.

Även när det gäller *större värmeanläggningar* har intresset för att ersätta olja med andra bränslen ökat. Regeringen har således beviljat ekonomiskt stöd till anläggningar för eldning med bl. a. bränsleflis. Framför allt kommuner och industrier har visat intresse för eldning med skogsråvara. Den nuvarande förbrukningen av bränsleflis vid kommunala och andra värmeverk är enligt en sammanställning som gjorts av industridepartementet 0,4–0,5 milj. m^3 fub per år. Enligt de planer som redovisas i sammanställningen kommer den storskaliga eldningen att öka till en nivå som motsvarar en förbrukning av ca 1,4 milj. m^3 fub bränsleflis år 1990. I den utsträckning råvara som är lämplig för skogsindustrin tas i anspråk för sådan energianvändning kommer virkesbalanserna att påverkas. Utredningen har dock utgått från att denna förbrukning kan ske utan att de traditionella industrisortimenten utnyttjas.

Oblekt papper

Motion 1981/82:325

I motionen (vpk) framhålls att ett av skogsindustrins problem är den knappa tillgången på skogsråvara. Ett sätt att utnyttja råvaran bättre är, säger motionärerna, att man slutar med onödig blekning av papper. De påpekar att blekningen tar i anspråk stora mängder ved och energi. Den svarar också för större delen av föroreningarna från en kemisk massafabrik. De initiativ som redan tagits för att främja en marknad för oblekta pappersprodukter har enligt motionärernas mening varit otillräckliga. De anser att följande åtgärder bör övervägas:

1. Den inhemska papperskonsumtionen bör i större utsträckning inriktas på oblekta pappersprodukter genom statliga styråtgärder.

2. Regeringen bör utfärda direktiv eller rekommendationer för alla statliga verk och företag att inte använda tryckpapper med högre ljushet än 75 % i sin verksamhet.

3. Samma rekommendation bör gå till landsting och kommuner.

4. Regeringen bör genom direktiv eller rekommendationer främja användningen av oblekta förpackningar och pappersprodukter, t. ex. toalettpapper i oblekt material, i statliga verk och företag.

Riksdagsbehandling av tidigare motioner

Två motioner år 1981 innehöll önskemål om åtgärder för att oblekt papper skulle komma till ökad användning. I båda motionerna framhölls att blekningen av pappersmassa medför ökad energiåtgång, skapar större miljöproblem och ökar råvaruåtgången vid massaproduktionen. Den ena av motionerna (vpk) innehöll samma önskemål om statliga styråtgärder som den nu aktuella motionen från detta parti. Enligt den andra motionen (c) borde regeringen uppmanas att ta upp överläggningar med förpackningsindustrin i syfte att nå en överenskommelse om att papper och papp för förpackningsändamål skall vara oblekt.

Näringsutskottet (NU 1980/81:54) förklarade sig dela motionärernas uppfattning att det är angeläget att en ökad andel av pappers- och pappkonsumtionen i vårt land utgörs av oblekta produkter. Åtgärder av den art som föreslogs i de båda motionerna fann utskottet emellertid inte skäl att tillstyrka. Utskottet tillade att frågor som gäller normer för offentlig upphandling handläggs av finansutskottet, som avsåg att under hösten 1981 behandla motioner med förslag liknande dem som återfanns i motionen från vänsterpartiet kommunisterna. Riksdagen avslog de båda motionerna.

Finansutskottet behandlade bl. a. ett motionsyrkande (c) om att regeringen skulle uppmanas att utfärda instruktioner om att statliga förvaltningar i sin verksamhet skall använda papper med minsta möjliga blekning och som tillverkats med användande av returpapper. Utskottet erinrade om att

riksdagen tidigare vid flera tillfällen hade uppmärksammat den aktuella frågan. Vid ett sådant tillfälle (FiU 1977/78:5) åberopades ett yttrande från postverket. Av detta framgick att produktionen av oblekt slipmassepapper var miljövänligare och innebar ett avsevärt bättre utnyttjande av vedråvaran. Detta gör att det oblekta, trähaltiga papperet blir billigare än motsvarande träfria papper. En övergång till det trähaltiga papperet kan således medföra vissa besparingar. Det hade, anförde finansutskottet, å andra sidan hävdats, bl. a. från riksarkivet, att det trähaltiga papperet har sämre arkivbeständighet. Likaså kräver i allmänhet de kopieringsmaskiner som används i statsförvaltningen att blekt papper används. Detta gör att det blekta papperet har ett stort användningsområde. Finansutskottet framhöll att det oblekta papperet framöver torde komma att i en rad sammanhang hävda sig väl såväl prismässigt som kvalitetsmässigt och därför komma att utnyttjas av myndigheterna. Utskottet ansåg det således inte nödvändigt att riksdagen tog något initiativ i ärendet. Det borde enligt dess uppfattning ankomma på regeringen att följa frågan och ta eventuellt erforderliga initiativ. Finansutskottet avstyrkte motionen, och denna avslogs av riksdagen.

Virkesförsörjningen i Värmland, m.m.

Bakgrund

Vänerskog AB är ett av en skogsägarförening, Vänerskog ek.för., ägt skogsindustriföretag med sågverk, massa- och pappersbruk, spånskivefabrik, plywoodfabrik och husfabrik m. m. – sammanlagt ett tjugotal enheter – i Värmlands, Västmanlands, Skaraborgs, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län. År 1979 översteg antalet anställda 4 000. Vänerskog AB drevs under åren 1975–1979 med kraftiga förluster, vilket man klarade genom att realisera anläggningstillgångar. Till följd bl. a. av en fortsatt svag resultatutveckling rekonstruerades bolaget i december 1980. Rekonstruktionen innefattade eftergift från bl. a. statens, vissa kreditinstituts och Vänerskog ek. för.:s sida av fordringar på närmare 400 milj. kr. Härefter beviljades bolaget ytterligare krediter på 95 milj. kr. av Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och fyra banker, varjämte staten utlovade ett industrigarantilån på 50 milj. kr. I april 1981 beslöt riksdagen att rambeloppet för industrigarantilånen för budgetåret 1980/81 skulle ökas med 150 milj. kr. till 450 milj. kr. En utförligare redogörelse för de skilda försöken att vända utvecklingen i Vänerskog fram t. o. m. våren 1981 har lämnats i utskottets betänkande NU 1980/81:46.

Trots de betydande finansiella tillskotten till Vänerskogskoncernen fortsatte den negativa resultatutvecklingen under sommaren och hösten 1981. Den 18 december 1981 försattes Vänerskog ek. för. samt dotterbolagen Vänerskog AB, AB Notnäs Ångsåg, Millom AB, Lennartsfors AB, Billingsfors Bruk AB och Bäckhammars Bruk AB i konkurs på egen

begäran. De skilda konkursbona förvaltas f. n. av sex förvaltare. Första borgenärssammanträde hölls den 16 februari 1982 i Karlstad. Konkursboupptecknings uppvisar en brist på ca 425 milj. kr.

I samband med konkursen tillsatte industriminister Nils G. Åsling en strukturgrupp under ledning av generaldirektören i domänverket Lennart Schotte, med uppgift bl. a. att föreslå en samordning mellan krisföretagen i skogsindustrin i Mellansverige. Gruppen skall biträda konkursförvaltarna i deras arbete med Vänerskogskonkursen. Den skall lägga synpunkter på vilka struktureffekter eventuella lösningar kan ha samt särskilt följa virkesmarknaden i berörda områden. Gruppens arbete skall bedrivas i nära kontakt med skogsindustri och virkesleverantörer som verkar i regionen samt berörda länsmyndigheter, kommuner och fackliga organisationer.

Motionerna 1981/82:1047 och 1981/82:2006

I motion 1980/81:2006 (s) om näringspolitiska insatser i Värmland behandlas bl. a. Vänerskogs situation. Motionärerna anför att konkursen blev ett hårt slag för det redan tidigare hårt drabbade Värmland. De 2 900 anställda inom Vänerskog har varslats om uppsägning. Stora förluster kan emotses för åkare, andra småföretagare och skogsbönder. I motionen understryks att en av orsakerna till Vänerskogskraschen är bristen på skogsråvara. Trots att Vänerskogskoncernen själv hade problem med att få fram råvara tecknade den så sent som under sommaren 1981 ett avtal om virkesleveranser till Södra Skogsägarna AB. Konkursen har skapat en mycket stor oro på den värmländska virkesmarknaden. Virkesuppköpare "slåss" om virke. Priserna ligger långt över träffade virkesavtal. Det är enligt motionärerna därför av stor vikt att virkesleveranserna till Värmlands skogsindustri organiseras så att spekulationer i den uppkomna virkeskrisen inte sker. Samhälleliga styrmedel av den typ som socialdemokraterna föreslagit i sin partimotion (1981/82:2076) om skogsnäringen bör sättas in för att trygga arbetstillfällena i Värmlands skogsbruk och skogsindustri. Riksdagen bör enligt motionärerna begära att den av industriministern tillsatta strukturgruppen ges i uppdrag att i sitt arbete utgå från regionalpolitiska hänsyn och med förtur behandla frågan om råvaruförsörjningen till de konkursdrabbade företagsenheterna.

I motion 1981/82:1047 (vpk) framläggs två förslag beträffande den fortsatta hanteringen av Vänerskogs situation. Det ena är att riksdagen tar initiativ till en samhällsekonomisk utredning beträffande de berörda industrienheternas framtid av den typ som genomfördes i fråga om Neb:s fabriker i Hörnefors. Det andra förslaget är att regeringen noga följer utvecklingen när det gäller virkesråvaran och tendensen att öka anlitandet av entreprenörer för skogsavverkning i stället för anställda skogsarbetare. Motionären framhåller bl. a. att risken är överhängande för att delar av Vänerskogs industri köps upp enbart med syftet att de inom kort skall läggas

ned. De fackliga organisationerna bör få ett avgörande inflytande på de förestående besluten, anför motionären, som anser att de samhällsekonomiska aspekterna inför en företagsnedläggning måste allvarligt prövas innan några förändringar får ske.

Frågesvar om råvaruförsörjningen till skogsindustrin i Värmlands län

Industriminister Nils G. Åsling besvarade den 22 januari 1982 (RD 1981/82:65 s. 77) en fråga (1981/82:200) av Gunnar Olsson (s) om råvaruförsörjningen till skogsindustrin i Värmlands län. Denne hade frågat vad regeringen kunde göra för att den skogsråvara som avverkas i Värmland skulle komma länets industrier till godo och inte hamna i händerna på spekulativa uppköpare. Frågan var föranledd av uppgifter om att många virkesuppköpare efter Vänerskogs konkurs spekulerade i den uppkomna krisen och köpte upp virke, något som skulle kunna få allvarliga effekter för sysselsättningen i den berörda skogsindustrin. I sitt svar sade industriministern att han delade frågeställarens oro över de effekter som skulle kunna uppkomma om inte förhållandena snabbt normaliserades på den värmländska virkesmarknaden. Han hänvisade till att den av honom tillsatta strukturgruppen i sitt arbete bl. a. hade att särskilt följa virkesmarknadens allmänna utveckling i berörda områden. Strukturgruppen hade framhållit att det var viktigt att skogsägarföreningar snabbt bildades för att virkesmarknaden skulle kunna fungera effektivt. Det ankom emellertid på berörda skogsägare att avgöra hur denna fråga lämpligen borde lösas.

Industriministern anförde vidare:

Det görs nu ansträngningar av på olika sätt inblandade parter – och jag tänker då bl. a. på konkursförvaltarna och andra företrädare för den virkesköpande industrin, virkesleverantörer, fackliga organisationer och olika offentliga organ – för att skapa en lugn virkesmarknad.

– – –

Jag konstaterar att Sävab, det bolag inom Sveriges skogsägareföreningars riksförbund som nu arbetar med att köpa upp virke från skogsägarna inom Vänerskogs område, också på sitt sätt försöker garantera virkesförsörjningen. Bolaget verkar f. n. med hjälp av resurser som lånats från Vänerskog ekonomisk förening i konkurs. Jag noterar också att Billerud enligt uppgift lovat medverka till att Vänerskogs massaindustrier får det virke som behövs under de närmaste månaderna. Det är alltså en betydande aktivitet i gång också för att bemästra effekterna av den virkesspekulation som har följt i konkursens spår.

– – –

Jag tror inte att man med tvångsinstrument – med något slags lokal planhushållning – kan styra virkesförsörjningen. – – – Det är heller inte möjligt, tror jag, att införa något slags etableringskontroll för virkeshandel. Det enda botemedlet tror jag är att skogsägarna – virkesleverantörerna – inser att både industrin och ansvarsmedvetna skogsägare på lång sikt förlorar på en desorganiserad virkeshandel. Därför bör man så snart som möjligt på nytt organisera sig i skogsägarföreningar i någon form för att på den vägen få

grepp om och stabilitet i virkesmarknaden.

När Vänerskog fungerade som bäst och hade en årsfångst på 2,5 à 2,8 miljoner skogskubikmeter, hade man ett totalt grepp över marknaden, och då var det stabila förhållanden i Värmland. Det är ju ingenting som säger att den situationen inte kan uppstå på nytt.

Industriministern sade sig räkna med att strukturgruppen tillsammans med konkursförvaltarna rätt snart skulle kunna finna nya ägarkonstellationer för vissa av de berörda industrierna. I några fall kunde man dock behöva det halvår som stod till förfogande för arbetet.

Samhällsekonomisk analys av alternativ till företagsnedläggning på en ort

På uppdrag av industriverket kommer Ekonomiska forskningsinstitutet (EFI) vid Handelshögskolan i Stockholm att redovisa samhällsekonomiska kalkyler för ett antal nedläggningar av företag på orter där företaget i fråga är den dominerande arbetsgivaren. Alternativet till nedläggning kan t. ex. vara fortsatt drift, eventuellt i neddragen skala, eller etablering av ersättningsindustri. Nedläggning av företag på små orter medför, om ingen ersättningsindustri etableras, ett kraftigt ingrepp i de berörda människornas levnadsförhållanden. Många av de kostnader för individen som är förknippade med byte av yrke och bostadsort är emellertid svåra eller omöjliga att kvantifiera. Studien koncentreras på kalkyler av arbetskraftens alternativkostnad, flyttnings- och anpassningskostnader samt kapitalkostnader för den offentliga sektorn. Utredningen publiceras under andra kvartalet 1982.

Domänverkets avverkningar i fjällområden

Motion 1981/82:1602

I motion 1981/82:1602 (fp) erinras om att barrskogarna närmast fjällen i allmänhet är opåverkade av modernt skogsbruk och har ovärderlig betydelse för naturvården och renskötseln. Detta gäller särskilt barrskogarna inom de s. k. obrutna fjällområdena. Enligt den fysiska riksplaneringens riktlinjer bör karaktären av dessa områden bevaras, vilket bl. a. innebär att intensivt skogsbruk inte bör förekomma (prop. 1977/78:31, CU 1977/78:9, rskr 1977/78:99). I intensivt skogsbruk innefattas kalavverkning, markberedning, gödsling, kemisk bekämpning och inplantering av främmande trädslag. Ett intensivt skogsbruk förutsätter också ett ganska omfattande vägbyggande. Vidare är skogen i de obrutna fjällområdena klassad som svårföryngrad, vilket innebär att slutavverkning inte får ske utan tillstånd.

Enligt motionärerna har gällande bestämmelser visat sig otillräckliga för att åstadkomma det skydd för fjällskogarna som den fysiska riksplaneringens riktlinjer torde ha syftat till. Utmed hela fjällranden pågår eller planeras omfattande avverkningar som också berör de obrutna fjällområdena. I praktiken förekommer ett intensivt skogsbruk också inom dessa områden,

varigenom deras unika värden delvis riskerar att gå förlorade, fortsätter motionärerna.

Det är, framhålls det i motionen, nödvändigt att detta skogsbruk bedrivs med särskild hänsyn till miljön. För att vildmarkskaraktären skall bevaras bör inga skogsbilvägar få byggas. Större kalhyggen, hyggesplogning, kemikalieanvändning och dikning bör inte heller få komma till stånd.

Nästan alla de känsliga skogsområdena det här är fråga om ägs av staten och förvaltas av domänverket. Det handlar enligt motionärernas uppfattning därför inte så mycket om att ändra gällande bestämmelser i fråga om skogsbruk i områden som är av stort värde för naturvården. Grundläggande är i stället hur samarbetet mellan domänverket och naturvårdsmyndigheterna inriktas på att anpassa den här aktuella verksamheten till andan i naturvårdslagen och den fysiska riksplaneringen. Det bör enligt motionärerna kunna förutsättas att domänverket, så snart det är fråga om t. ex. skogsbruk som berör ett obrutet fjällområde, tar hänsyn till riksdagens beslut om den fysiska riksplaneringen och anpassar verksamheten därtill, i samarbete med vederbörande myndighet. Det bör också kunna förutsättas att domänverket samarbetar med naturvårdsmyndigheterna för att medverka till en god framförhållning när det gäller inrättande av naturreservat och liknande åtgärder med stöd av naturvårdslagen.

Gällande ordning m. m.

Skogsvårdslagen (1979:429) anger allmänna riktlinjer för avverkning av skog. Den kompletteras av skogsvårdsförordningen (1979:791). Lagen gäller – till skillnad från den tidigare gällande lagstiftningen – även statens och kyrkans skogar. Statens skogar förvaltas av domänverket. Enligt skogsvårdslagen skall skogsmark med dess skog genom lämpligt utnyttjande av markens virkesproducerande förmåga skötas så att den varaktigt ger hög och värdefull virkesavkastning (1 §). Vid skötseln skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen. Med skogsmark avses mark som är lämplig för virkesproduktion och som inte i väsentlig utsträckning används för annat ändamål, och vidare mark där det bör finnas skog till skydd bl. a. mot att fjällgränsen flyttas ned. Mark skall anses lämplig för virkesproduktion om den enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke om året per hektar (2 §).

I fråga om avverkning av skog gäller bl. a. att skogsmarkens ägare är skyldig att, enligt föreskrifter som meddelas av skogsstyrelsen efter samråd med naturvårdsverket, anmäla dels avverkning som föranleder skyldighet att anlägga ny skog, dels avverkning som är föranledd av att skogsmark skall tas i anspråk för annat ändamål än virkesproduktion. Ny skog skall anläggas bl. a. när markens virkesproducerande förmåga inte tas till vara på ett godtagbart sätt, vilket i princip är fallet när beståndets virkesförråd har gått ned till under

hälften av det förråd som normalt bör finnas (5 och 17 §§ skogsvårdslagen jämförda med 2 och 18 §§ skogsvårdsförordningen).

Särskilda bestämmelser har meddelats till skydd för svårföryngrad skog och skyddsskog. Regeringen får föreskriva att skog som är svår att föryngra, t. ex. på grund av att den har ett ogynnsamt läge eller av att den behövs för att förhindra att fjällgränsen flyttas ned, skall avsättas som svårföryngrad skog eller skyddsskog. I sådan skog får avverkning inte ske utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd (18 och 19 §§ skogsvårdslagen). Skogsstyrelsen får efter samråd med i första hand naturvårdsverket meddela föreskrifter om den hänsyn som skall tas till naturvårdens intressen vid skötsel av skog (21 § skogsvårdslagen, 20 § skogsvårdsförordningen).

Skogsstyrelsen utövar den centrala tillsynen enligt skogsvårdslagen. Skogsvårdsstyrelserna utövar den närmare tillsynen inom länen. Skogsvårdsstyrelsen eller länsstyrelsen kan utfärda föreskrifter om avverkning och därvid ange den hänsyn som skall tas och de åtgärder som kan behöva vidtas för att onödig skada på naturmiljön skall undvikas.

Riksdagen antog år 1972 vissa riktlinjer för hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar (prop. 1972:111, CU 1972:35, rskr 1972:348). Riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen innebar bl. a. att sju s. k. väglösa vildmarksområden undantogs från tyngre exploatering som t. ex. vägdragning och vattenkraftsutbyggnad. År 1977 avgjorde riksdagen genom det i föregående avsnitt nämnda beslutet att 14 områden i fjällregionen, s. k. obrutna fjällområden, framgent skulle undantas från tyngre exploateringsförslag. Befintliga rättsliga instrument ansågs vara tillräckliga för att trygga att markanvändningen inom de obrutna områdena skulle följa de föreslagna riktlinjerna. Riksdagen har vidare i februari 1981 beslutat om ändring av gränserna för två obrutna fjällområden (prop. 1980/81:71, CU 1980/81:14, rskr 1980/81:155). Regeringen har i budgetpropositionen (prop. 1981/82:100 bil. 16 s. 9) aviserat att den inom kort kommer att besluta om den närmare avgränsningen av övriga obrutna fjällområden och om områdenas benämning. Vidare överväger regeringen att under våren 1982 förelägga riksdagen en proposition om ändringar i byggnadslagstiftningen, bl. a. avseende lagreglering av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten.

Domänverkets angivande av skogsodlingsgräns

Den s. k. skogsodlingsgränsen är en "biologisk-ekonomisk" gräns som domänverket drog upp i början av 1950-talet. Avsikten var att inför förestående restaureringsverksamheter internt avskilja skogsmark i höglägen där det inte bedömdes som möjligt att inom rimlig tid och till rimliga kostnader få tillbaka ny skog sedan den gamla avverkats. Resurserna i restaureringsarbetet skulle prioriteras till områden nedanför gränsen, som med nödvändighet blev grov och därför tänjbar. Skogsodlingsgränsen har

reviderats vid åtskilliga tillfällen sedan dess, senast år 1979. Den gamla, sammanhängande gränsen har därvid ersatts med en kvalificerad bedömning beståndsvis av de biologiska föryngringsmöjligheterna inom den berörda zonen. Bestånden indelas i skötseltyper. Bestånd ovanför gränsen, dvs. bestånd som ej är möjliga att föryngra, redovisas med särskild skötseltyp. De ekonomiska möjligheterna att utnyttja aktuella områden nedanför gränsen avgörs från fall till fall och påverkas inte av det ändrade synsättet. För områden ovanför den nya gränsen gäller (a) att hyggesupptagning inte får förekomma, (b) att möjligheter till beståndsföryngring av skiktade bestånd får utnyttjas då förutsättningar härför finns, (c) att skogsvårdande gallringar i övrigt får göras då behov och förutsättningar finns, (d) att gränsen fortfarande är provisorisk i den meningen att ändrade kunskaper och förutsättningar kan motivera upp- eller nedflyttningar.

Den nya gränsen är sammanfattningsvis betydligt mer detaljerad och är en noggrant tecknad linje nedanför vilken det finns öar av skog som är undantagna från avverkning. Samtidigt har det tillkommit områden längre upp vilka domänverket har bedömt vara möjliga att avverka och föryngra. Nettoeffekten av dessa finjusteringar har blivit att ca 73 000 hektar överförts till normalt skogligt utnyttjande. Som en jämförelse kan nämnas att den återstående arealen av svårföryngrad skog under den rena fjällvegetationen utgör ca 570 000 hektar.

Inventering av de fjällnära urskogarna

Naturvårdsverket och skogsstyrelsen leder en inventering av de fjällnära urskogarna i landet. I en samarbetsgrupp som har bildats för detta ändamål ingår bl. a. företrädare för domänverket samt personal från länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i resp. län. Inventeringen väntas vara klar under år 1983. Inventeringen syftar bl. a. till att man skall komma fram till vilka urskogsområden som för framtiden bör undantas från skogsbruksåtgärder och avsättas för framför allt vetenskapligt ändamål. Principen är att avgränsa stora sammanhängande rena urskogsområden eller urskogsartade områden. Inventeringen gäller framför allt barrskogen – således inte t. ex. fjällbjörkskogen – och har redan nu gett vid handen att det i de båda nordligaste länen finns så mycket urskog och urskogsartade områden att det inte är ekonomiskt möjligt att säkerställa dem alla.

Domänverket avser att inom kort redovisa sina långsiktiga avverkningsplaner för naturvårdsverket. Sådan redovisning har under hösten 1981 skett avseende Luleåregionen.

Parallellt med den pågående inventeringen av fjällskogarna samt en särskild fjällutredning följer naturvårdsverket, genom information från länsstyrelserna och domänverket, utvecklingen av avverkningar och avverkningsplaner inom fjällnära skogar.

Riksdagsbehandling av tidigare motioner

I ett betänkande våren 1980 (NU 1979/80:46) behandlade näringsutskottet en rad motioner rörande domänverkets verksamhet. I en motion (m) hade begärts ett tillkännagivande om att domänverket och andra genom användande av den s. k. offertprincipen skulle stimuleras till ökat skogsuttag och ökad skogsförnyelse i Norrlands inland vid den s. k. skogsodlingsgränsen. Utskottet redovisade bakgrunden till upprättandet av skogsodlingsgränsen och det nyss avslutade arbetet med att revidera denna. Vidare erinrade utskottet om att riksdagen året innan hade avslagit en motion med i huvudsak samma önskemål (JoU 1978/79:30). Med hänvisning härtill avstyrkte näringsutskottet den aktuella motionen, som också avslogs av riksdagen.

I samband med behandlingen av regeringens förslag till nya gränser för Sarek-Pite och Kebnekaise obrutna fjällområden (prop. 1980/81:71, CU 1980/81:14, rskr 1980/81:155) avslog riksdagen ett motionsyrkande (fp) om ett tillkännagivande angående den fysiska riksplaneringen i obrutna fjällområden. Motionärerna ansåg att riksdagen klart borde stryka under betydelsen av nuvarande riktlinjer för skogsbruket i sådana områden för att ge eftertryck åt bevarandeintressena.

Civilutskottet anförde att motionärernas intresse i denna del "fick anses vara obestritt och därmed inte påkalla något ytterligare uttalande från riksdagen". En annan av motionärerna aktualiserad fråga, nämligen huruvida riktlinjerna borde få uttryck i en ny plan- och bygglag, fick enligt civilutskottet bedömas i annat sammanhang.

Frågesvar om skogsavverkningen i fjällområden

Jordbruksminister Anders Dahlgren besvarade den 27 oktober 1981 en fråga (1981/82:42) av John Andersson (vpk) huruvida jordbruksministern avsåg att vidta några åtgärder för att få till stånd en modifierad avverkning av skog i extrema höjdlägen. I sitt svar (RD 1981/82:12 s. 75) erinrade jordbruksministern om innehållet i skogsvårdslagstiftningen i fråga om fjällskog och tillade att skogsbruket även i sådan skog rent allmänt måste bedrivas med hänsyn tagen till naturvårdens och andra allmänna intressen. Föreskrifter om detta finns i skogsvårdslagen, men statsrådet erinrade om att naturvårdslagen (1964:822) kan tillämpas om mera långtgående åtgärder behövs.

Utskottet

Inledning

Under 1970-talet var skogsindustrin – massa- och pappersindustri, sågverksindustri och skivindustri – en jämförelsevis framgångsrik industrigren. Vissa problem av både kortsiktig och långsiktig natur fanns emellertid.

Dessa problem har accentuerats under de senaste åren. Detta gäller i synnerhet i fråga om virkesförsörjningen. Skogsindustrin har inte fått virke från svenska skogar i tillräcklig omfattning. Trots en betydande import av virke har produktionsbegränsningar genomförts. Dessa har medfört ett bortfall av exportinkomster. Andra problem sammanhänger med sysselsättningssvårigheter i anslutning till aktuella strukturförändringar och med den ofta låga förädlingsgraden inom skogsindustrin.

Utskottet har under år 1981 behandlat flera ärenden som gällt större företag inom skogsindustrin, nämligen Vänerskog AB (NU 1980/81:46) och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Ncb) (NU 1980/81:49, 1981/82:20). Möbelindustrins situation har behandlats i ett särskilt betänkande (NU 1981/82:16) med anledning av ett motionsyrkande. I ett betänkande i maj (NU 1980/81:54) tog utskottet ställning till regeringens förslag om den fortsatta skogsindustripolitiken (prop. 1980/81:130). Härvid behandlades ett stort antal motioner som hade väckts med anledning av propositionen eller under allmänna motionstiden. I annat sammanhang (NU 1980/81:60) tog utskottet upp frågor kring skogsråvarans roll i energiproduktionen.

I detta betänkande behandlar utskottet helt eller delvis åtta motioner rörande skogsindustrin, vilka har väckts under allmänna motionstiden år 1982.

Handlingsprogram för skogsindustrin

I två motioner föreslås att staten skall spela en mer aktiv roll när det gäller utformningen av den framtida skogspolitiken.

Enligt den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2076 bör ett statligt handlingsprogram upprättas för skogsindustrin. Detta yrkande motiveras bl. a. med att det framdeles kommer att krävas stora kapitalinsatser om branschens konkurrenskraft skall kunna hållas på en tillräckligt hög nivå. Motionärerna anger vissa riktlinjer för en sådan plan: vidareförädlingsgraden och integrationen måste öka inom sågverksindustrin, tillverkningen av papper och papp måste öka inom massaindustrin, forsknings- och utvecklingsarbetet måste intensifieras inom hela skogsindustrin.

Satsningen på en högre vidareförädlingsgrad är ett inslag även i den nationella utvecklingsplan för skogsindustrin som föreslås i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1981/82:325. Den nationella planen skall kompletteras av regionala utvecklingsplaner på länsnivå, föreslås det vidare. Nedläggning av en skogsindustri bör, hävdar motionärerna, inte komma i fråga i den mån en utredning av den typ som gjordes beträffande Ncb:s fabriker i Hörnefors skulle visa att det från samhällsekonomiska utgångspunkter finns bättre lösningar.

I samband med behandlingen av liknande motionsyrkanden år 1981 gav näringsutskottet (NU 1980/81:54) uttryck för uppfattningen att statens

uppgift när det gäller strukturomvandlingen i skogsindustrin bör vara att noga följa utvecklingen inom branschen med möjlighet att ingripa då företagens agerande tenderar att ge upphov till en utveckling som inte är önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt. Staten har, framhöll utskottet, i sådana fall flera styrmedel till sitt förfogande. De då aktuella förslagen (vpk) om nationella och regionala utvecklingsplaner gav, anförde utskottet, uttryck för en övertro på statens förmåga att ta över ansvaret för skogsindustrins strukturomvandling. Utskottet vidhåller sin bedömning att det i vårt ekonomiska system är företagen som har det huvudsakliga ansvaret för att skogsindustristrukturen utvecklas i sådan riktning att konkurrenskraften stärks. Om händelser inträffar med stor inverkan och räckvidd på flera områden har regeringen självfallet möjlighet att gå in med olika åtgärder. Ett exempel från senare tid på en sådan åtgärd är tillsättandet av en strukturgrupp under generaldirektör Lennart Schottes ledning med uppgift bl. a. att föreslå en samordning mellan krisföretagen i skogsindustrin i Mellansverige (se s. 18). Ett annat exempel är riksdagens beslut hösten 1981 om bidrag för avveckling av lågproducerande skogsbestånd (prop. 1981/82:30 bil. 5, JoU 1981/82:8). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de nu aktuella yrkandena i motionerna 1981/82:325 (vpk) och 1981/82:2076 (s).

Statligt strukturbolag

Den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2076 innehåller ett förslag om ett statligt strukturbolag för skogsindustrin. Motionärerna anser att inrättandet av ett sådant bolag bör utgöra en väsentlig beståndsdel i det förslag till handlingsprogram för skogsindustrin som regeringen enligt deras mening bör lägga fram.

Motionsyrkanden av motsvarande innebörd har avslagits av riksdagen vart och ett av åren 1979–1981 (NU 1978/79:61, 1979/80:47, 1980/81:54). Näringsutskottet har i sina betänkanden i ämnet erinrat om att omstruktureringen av branschen har inneburit stora statliga insatser av ekonomisk natur och att staten genom sina ägarintressen i vissa skogsindustrikoncerner har betydande möjligheter att påverka strukturutvecklingen i önskad riktning. Som utskottet påpekade förra året är förslaget om ett statligt strukturbolag emellertid inte förenligt med utskottets grundsyn på statens roll i strukturomvandlingen av skogsindustrin. Därför avstyrker utskottet motionen i denna del.

Långsiktiga virkesavtal

Ett annat förslag i den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2076 är att långsiktiga virkesavtal avseende priser och leveranser skall ingås och att regeringen skall uppmanas ta initiativ till förhandlingar härom. Bristen på

träråvara och oron på marknaden när det gäller priset på virke är två omständigheter som ligger bakom dessa förslag.

Ett par liknande motionsyrkanden avslogs av riksdagen våren 1980. I det betänkande (NU 1979/80:47) som låg till grund för beslutet konstaterade näringsutskottet att en säker och jämn tillförsel av råvara är av vital betydelse för skogsindustrin. Utskottet erinrade om att statsmakterna hade vidtagit vissa åtgärder (s. 8) för att förbättra skogsindustrins virkesförsörjning och förutsatte att regeringen noga skulle följa den fortsatta utvecklingen på området. Det finns enligt utskottets mening mot bakgrund av de senaste virkeskriserna inom skogsindustrin nu anledning att ytterligare understryka det angelägna i att råvarutillförseln till denna industri fungerar tillfredsställande. Med dagens transportkostnader är import av virke inget alternativ som skogsindustrin i längden kan basera sin verksamhet på. Samtidigt är det av vikt att industrins kortsiktiga behov inte får styra skogsproduktionens långsiktiga inriktning. Som framhölls i 1979 års skogspolitiska proposition (prop. 1978/79:110, JoU 1978/79:30, SkU 1978/79:49, rskr 1978/79:387, 388) bör skogsindustrins kapacitet i stället efter hand anpassas till den råvarutillförsel som är möjlig inom ramen för den fastlagda skogspolitiken. Virkesförsörjningsutredningen har nyligen i sitt betänkande (SOU 1981:81) föreslagit vissa statliga åtgärder som är ägnade att påverka virkesutbudet. Åtgärderna innefattar en komplettering av skogsvårdslagstiftningen, ökat statligt stöd till skogsbruket samt vissa åtgärder på skatteområdet. Betänkandet har remissbehandlats och är under beredning i regeringskansliet.

Enligt utskottets uppfattning bör regeringens kommande förslag avseende virkesförsörjningen inte föregripas genom något uttalande från riksdagens sida av det slag som föreslås i motionen. Denna avstyrks därför i nu berörd del.

Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin

Önskemål om att vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin skall främjas förs fram i flera motioner. I rapporten (SIND 1980:16) Sågverkens vidareförädling – en omvärldsanalys föreslog statens industriverk ett flerårigt branschprogram för att stödja sågverksindustrin. Programmet skulle omfatta omställnings- och utvecklingsstöd, exportfrämjande åtgärder samt statliga kreditgarantier. I två motioner, 1981/82:1612 (c) och 1981/82:2076 (s), föreslås att detta program genomförs. I den senare motionen framhålls bl. a. att en satsning på vidareförädlade produkter skulle skapa nya arbetstillfällen inom sågverksindustrin. I motion 1981/82:1066 understryks att en betydande del av dessa nya arbetstillfällen skulle komma till stånd vid sågverken i Kalmar län, som i dag svarar för ca 9 % av rikets sysselsättning i branschen. Angelägenheten av forsknings- och utvecklingsinsatser på det träkemiska området inom skogsindustrin betonas särskilt i motionerna 1981/82:1612 (c) och 1981/82:325 (vpk).

Motionsyrkanden av liknande slag lades fram vid föregående riksmöte och avslogs av riksdagen (NU 1981/82:54). Utskottet vill nu liksom då understryka vikten av att skogsindustriföretagen ägnar största uppmärksamhet åt frågor rörande vidareförädling samt forskning och utveckling. Inom ramen för befintliga program satsar statsmakterna stora belopp på forskning och utveckling inom industrin, inkl. skogsindustrin. I likhet med vad chefen för industridepartementet anför i årets budgetproposition (prop. 1981/82:100, bil. 17 s. 38 f.) vill utskottet framhålla att takten i vidareförädlingen inom denna industri, liksom inom all industri, ytterst är beroende av den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet. Genom bl. a. devalveringen, räntesänkningen, investeringsstimulerande åtgärder av generell natur samt de av riksdagen under hösten 1981 beslutade åtgärderna för att underlätta industrins virkesförsörjning (s. 10) bör enligt utskottets mening goda förutsättningar ha skapats för en ökad vidareförädling och för en ökad satsning på forskning och utveckling inom skilda sektorer av skogsindustrin. Utskottet vill också erinra om att industriverket under hösten 1981 har fått medel för att till företagen sprida kännedom om den marknadsinformation som verkets utredare har tagit fram i rapporten om sågverksindustrin (SIND 1980:16). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de här berörda motionsyrkandena.

I motion 1981/82:1605 (vpk) föreslås att ett träkemiskt forskningsinstitut förläggs till Söderhamns kommun, bl. a. med hänsyn till att denna kommun redan har viss träkemisk industri. Ett liknande yrkande avslogs av riksdagen förra året (NU 1980/81:54). Utskottet kan inte heller i år tillstyrka att riksdagen gör ett sådant uttalande till förmån för ett träkemiskt forskningsinstitut i Söderhamnsregionen som föreslås i motionen.

Vad angår det i motion 1981/82:325 (vpk) framlagda förslaget rörande vidareförädling av rayonfibrer vill utskottet erinra om att regeringen (handelsdepartementet) och KF Industri AB våren 1980 ingick ett avtal, avsett att säkra driften vid Svenska Rayon AB:s anläggning i Vålberg åtminstone till utgången av år 1982. Avtalet, som har godkänts av riksdagen (prop. 1979/80:138, FöU 1980/81:3, rskr 1980/81:18), innebär bl. a. att staten på vissa grunder lämnar Svenska Rayon AB ett villkorslån på mellan 30 och 35 milj. kr. Enligt vad utskottet inhämtat pågår forskning rörande vidareförädling av rayonfibrer dels inom detta bolag, dels vid Svenska träforskningsinstitutet. Forskningen inriktas bl. a. på framtagning av starkare rayonfibrer (s. k. semistarka fibrer) och fibrer med egenskaper som mer liknar bomullens (s. k. krusiga modalfibrer). Vid Träforskningsinstitutet pågår vidare försök med flamhärdiga fibrer.

Utskottet ser med tillfredsställelse på den forskningsverksamhet som pågår när det gäller vidareförädlingen av rayonfibrer. Något uttalande från riksdagens sida i linje med det som föreslås i motionen finner utskottet inte erforderligt. Motion 1981/82:325 avstyrks därför i denna del.

Användning av skogsråvara som bränsle

I partimotioner från socialdemokraterna (1981/82:2076) och vänsterpartiet kommunisterna (1981/82:325) aktualiseras bl. a. frågan om i vilken utsträckning skogsråvara bör få användas som bränsle i flisanläggningar o. d. I motionerna framhålls att träindustrin lider brist på råvara och att det är risk för att råvara som är lämplig för massaproduktion i stället bränns upp i värmeanläggningar. Olika förslag om hur detta skall undvikas läggs fram. Socialdemokraterna vill att anläggningar som utnyttjar skogsavfall och flis som bränsle skall tillståndsprövas av länsstyrelsen, att skogsråvaran i varje län skall inventeras och att tillståndsskyldighet enligt 136 a § byggnadslagen skall införas för större värmeanläggningar. Vänsterpartiet kommunisterna upprepar ett förslag från partiets sida år 1980 om upprättande av gemensamma virkesterminaler, där virket skulle sorteras i olika kvalitetsklasser.

Utskottet vill understryka att det mot bakgrund av den rådande virkesbristen inom stora delar av skogsindustrin är angeläget att denna industris råvaruförsörjning inte försämras genom att ved som är lämplig för trävaru- eller massaproduktion i stället används som bränsle. Som nämnts i det föregående (s. 15) har virkesförsörjningsutredningen nyligen redovisat vissa beräkningar angående den förväntade förbrukningen av brännved för industriellt behov och för hushållsbehov. Utredningen konstaterar att förbrukningen av ved och flis för uppvärmning visserligen ökar årligen både för husbehov och för industriellt behov – delvis som en följd av statliga stödåtgärder – men att merparten (75 %) av den avverkade brännveden består av toppar och klena träd som ej ger massaved. Utredningen har utgått från att användningen av ved för energiändamål kommer att kunna ske utan att de traditionella industrisortimenten utnyttjas. Den framlägger även vissa förslag i syfte att gynna avverkningsbenägenheten hos skogsägarna. Betänkandet har remissbehandlats. Regeringens överväganden med anledning av betänkandet och remissynpunkterna bör enligt utskottets mening inte föregripas genom något uttalande från riksdagens sida av den innebörd som föreslås i de båda motionerna.

Beträffande önskemålet att tillståndsskyldighet enligt 136 a § byggnadslagen skall införas för större värmeanläggningar vill utskottet erinra om att regeringen, i den utsträckning som framgått av det föregående (s. 12), redan verkställer en sådan prövning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1981/82:325 (vpk) och 1981/82:2076 (s) såvitt nu är i fråga.

Oblekt papper

I motion 1981/82:325 (vpk) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att staten på skilda sätt bör styra papperskonsumtionen i riktning mot en

ökad användning av oblekt papper inom statlig och kommunal förvaltning.

Utskottet vill erinra om att riksdagen tidigare vid flera tillfällen har behandlat motionsyrkanden av liknande innebörd. Senast har finansutskottet (FiU 1981/82:6) framhållit att det oblekta papperet framöver torde komma att i en rad sammanhang hävda sig väl såväl prismässigt som kvalitetsmässigt och att myndigheterna även framgent torde komma att utnyttja det trähaltiga returpapperet. Finansutskottet ansåg att det fick ankomma på regeringen att följa frågan och ta erforderliga initiativ samt avstyrkte motionen. Denna avslogs också av riksdagen. Näringsutskottet, som helt delar finansutskottets uppfattning i frågan, vill tillägga att det inte utan särskild lagstiftning torde vara möjligt för regeringen att ge landstingen och kommunerna sådana direktiv som motionärerna föreslår. Utskottet avstyrker sålunda motion 1981/82:325 (vpk) såvitt nu är i fråga.

Virkesförsörjningen i Värmland, m.m.

Den 18 december 1981 försattes Vänerskog ek. för. samt dotterbolagen Vänerskog AB, AB Notnäs Ångsåg, Millom AB, Lennartsfors AB, Billingsfors Bruk AB och Bäckhammars Bruk AB i konkurs. Enligt konkursbouppteckningen uppgår koncernens skulder till ca 425 milj. kr. Oprioriterade fordringsägare väntas få ingen eller mycket liten utdelning i konkursen. En följd av konkursen har blivit att virkespriserna i Värmland har stigit kraftigt. Detta sammanhänger främst med att ett antal virkesköpare efter konkursen har konkurrerat om det virke som enligt avtalen mellan Vänerskog och skogsägarna annars skulle ha levererats till Vänerskogs fabriker. Möjligheterna för dessa fabriker att efter konkursen tillgodose sitt virkesbehov har därigenom kraftigt försämrats.

Yrkandena rörande Vänerskog i motionerna 1981/82:2006 (s) och 1981/82:1047 (vpk) skall ses mot denna bakgrund. I den förra motionen föreslås bl. a. att riksdagen begär att den av regeringen tillsatta arbetsgruppen under generaldirektör Lennart Schottes ledning med förtur behandlar frågan om råvaruförsörjningen till de konkursdrabbade företagsenheterna. I den senare motionen framläggs förslag dels om att de berörda industrienheterna skall bli föremål för en samhällsekonomisk utredning av samma typ som genomfördes i fråga om Nebs fabriker i Hörnefors, dels om att regeringen skall uppmanas söka förhindra att Vänerskogs industrienheter köps upp av privata köpare enbart för att inom kort läggas ned.

Utskottet finner i likhet med motionärerna att det efter Vänerskogs konkurs har funnits anledning att med oro se på utvecklingen när det gäller virkessituationen i Värmland. Enligt vad utskottet har erfarit har emellertid virkespriserna nu stabiliserats, låt vara på en högre nivå än tidigare. Vidare har under den senaste tiden skogsägarna i Värmland åter börjat organisera sig i skogsägareföreningar, vilket bör öka möjligheterna för de virkesköpan-

de industrierna i regionen att träffa avtal om virkesleveranser. Utskottet utgår emellertid från att den av regeringen tillsatta arbetsgruppen noga följer utvecklingen och tar erforderliga initiativ, i förekommande fall i samarbete med konkursförvaltarna. Något särskilt uttalande från riksdagens sida i denna fråga finner utskottet inte vara påkallat.

Vad gäller önskvärdheten av den typ av samhällsekonomiska utredningar som berörs i motion 1981/82:1047 (vpk) vill utskottet erinra om att riksdagen tidigare (NU 1980/81:46) har avvisat tanken på att statsmakterna skulle ta initiativ till "fackliga motutredningar" i samband med företagsnedläggelser. Utskottet framhöll då att sådana utredningar fick ankomma på de fackliga organisationerna. Härtill vill utskottet lägga att det inte gärna kan begäras av ett företag som befinner sig i kris att det i nämnvärd grad skall uppskjuta avvecklingen av en verksamhet med hänsyn till de "samhällsekonomiska aspekterna". Ett sådant dröjsmål skulle bl. a. kunna medföra stora förluster för såväl företagen som fordringsägarna, av vilka ofta staten är den största.

På grundval av det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:1047 (vpk) samt motion 1981/82:2006 (s) till den del denna behandlas här.

Domänverkets avverkningar i fjällområden

I motion 1981/82:1602 (fp) tas upp frågan om i vilken utsträckning och på vilket sätt avverkning av skog i skogsområdena närmast fjällen bör få äga rum. Motionärerna hävdar att gällande bestämmelser om skogsavverkning har visat sig otillräckliga för att åstadkomma det skydd för fjällskogarna som den fysiska riksplaneringen torde ha syftat till. De föreslår att riksdagen gör ett tillkännagivande av huvudsaklig innebörd att riksdagen förutsätter att domänverket, så snart det är fråga om skogsbruk som berör ett obrutet fjällområde, tar hänsyn till riksdagens beslut om den fysiska riksplaneringen och, i samråd med de naturvårdande myndigheterna, anpassar sin verksamhet därtill.

Utskottet vill till en början erinra om att skogsvårdslagen (1979:429) innehåller bestämmelser om att skogsstyrelsen efter samråd med i första hand naturvårdsverket får meddela föreskrifter om den hänsyn som skall tas till naturvårdens intressen vid skötsel av skog. Särskilda bestämmelser har i lagen meddelats till skydd för svårföryngrad skog och skyddsskog. I sådan skog får avverkning inte ske utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. Den skog som avses i den nu aktuella motionen liksom den skog som ligger ovanför domänverkets s. k. skogsodlingsgräns (se s. 22) torde i regel höra till kategorin svårföryngrad skog. Om en kalavverkning planeras i ett naturkänsligt område vidarebefordrar skogsvårdsstyrelsen, enligt vad utskottet har inhämtat, skogsägarens avverkningsanmälan till länsstyrelsens naturvårdsenhet för yttrande innan tillstånd ges. Redan häri ligger enligt utskottets mening en stark garanti för att skogsavverkningen inte sker i strid

med naturvårdens intressen. I detta sammanhang bör också erinras om att domänverket har ställt upp vissa regler för hur skogsbruket får bedrivas ovanför skogsodlingsgränsen. Reglerna har tillkommit mot bakgrund av intresset att skydda de fjällnära skogarna, däribland skogsbestånden inom de s. k. obrutna fjällområdena. Utskottet vill också fästa uppmärksamheten på att naturvårdsverket och skogsstyrelsen f. n. inventerar de fjällnära urskogarna i landet. Inventeringen syftar bl. a. till att man skall komma fram till vilka urskogsområden som för framtiden bör undantas från skogsbruksåtgärder och avsättas för exempelvis forskningsändamål. Den nu lämnade redogörelsen ger enligt utskottets mening vid handen att naturvårdsintressena i stor utsträckning tillgodoses i domänverkets verksamhet i de högbelägna skogarna. Utskottet tar också för givet att domänverket fortlöpande tar hänsyn till nya forskningsresultat när det gäller sättet för bedrivande av skogsskötsel i sådana områden. Något sådant uttalande från riksdagens sida som föreslås i motionen är därför enligt utskottets mening inte erforderligt. Motion 1981/82:1602 (fp) avstyrks följaktligen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *handlingsprogram för skogsindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:325 yrkande 1 och motion 1981/82:2076 yrkandena 3 och 5,
2. beträffande *statligt strukturbolag*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2076 yrkande 4,
3. beträffande *långsiktiga virkesavtal*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2076 yrkande 1,
4. beträffande *vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:325 yrkande 2 c, motion 1981/82:1066, motion 1981/82:1612 yrkande 2 och motion 1981/82:2076 yrkande 6,
5. beträffande *träkemiskt forskningsinstitut i Söderhamn*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1605 yrkande 1,
6. beträffande *vidareförädling av rayonfibrer*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:325 yrkande 2 f,
7. beträffande *användning av skogsråvara som bränsle*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:325 yrkande 2 b och motion 1981/82:2076 yrkande 2,
8. beträffande *oblekt papper*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:325 yrkande 2 a,
9. beträffande *virkesförsörjningen i Värmland, m. m.*
   att riksdagen avslår
   a) motion 1981/82:1047,

b) motion 1981/82:2006 yrkande 4,

10. beträffande *domänverkets avverkningar i fjällområden*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1602.

Stockholm den 9 mars 1982

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Lilly Hansson (s), Thage Peterson (s), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Christer Eirefelt (fp) och Ivar Franzén (c).

Reservationer

1. Handlingsprogram för skogsindustrin (mom. 1)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 25 med "I samband" och slutar på s. 26 med "och 1981/82:2076 (s)" bort ha följande lydelse:

En positiv utveckling inom skogsindustrin torde inte kunna säkras utan en fortsatt strukturomvandling av branschen. En sådan kommer att ställa stora krav på företagen och på samhället. Förändringarna måste syfta till att åstadkomma en långsiktig balans mellan råvarutillgång och industrikapacitet. Kapital för investeringar måste finnas tillgängligt. En omställning kan i vissa fall komma att medföra svårigheter för de anställda liksom för berörda orter och regioner. Det är viktigt att nödvändiga förändringar kan ske på ett sådant sätt att de accepteras av de människor som berörs. Planeringen för framtiden måste därför ske i samverkan mellan samhället, företagen och de anställda. Regeringens åtgärder för skogsindustrin har i huvudsak varit av kortsiktig natur och har ofta präglats av motsägelser och av långvariga stridigheter inom regeringen. Detta illustreras tydligt av dess sätt att handlägga kriserna inom t. ex. Neb, Vänerskog och Munksjö. Utskottet anser att det behövs en ökad samordning och samverkan rörande de stora, övergripande besluten. Här syftas på beslut av typen nedläggningar, kapacitetsinskränkningar, kapacitetshöjande investeringar och förändringar i produktionsinriktningen. Regeringen bör således, i enlighet med vad som föreslås i motion 1981/82:2076 (s), ta initiativ till en samordnad planering inom skogsindustrin och förelägga riksdagen ett förslag till handlingsprogram.

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd. Ett sådant uttalande ligger också väl i linje med förslaget i motion 1981/82:325 (vpk) om en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *handlingsprogram för skogsindustrin*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:325 yrkande 1 och motion 1981/82:2076 yrkandena 3 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om statens roll i skogsindustrins strukturomvandling.

2. Statligt strukturbolag (mom. 2)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Motionsyrkanden av" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Även enligt utskottets mening är det viktigt att ett statligt strukturbolag för skogsindustrin inrättas. För att en positiv utveckling inom denna industrigren skall tryggas kommer det även framdeles att krävas finansiella insatser från samhällets sida. Dessa måste ingå som led i en planerad utveckling. Härvid skulle ett sådant strukturbolag som motionärerna förespråkar kunna spela en viktig roll genom att kanalisera tillgängliga resurser till de delar av branschen som är framtidsinriktade och expansiva. I det förslag till statlig medverkan i skogsindustrins strukturutveckling som regeringen bör lägga fram måste inrättandet av ett sådant bolag utgöra ett väsentligt inslag. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd och tillstyrker alltså förslaget härom i motionen.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *statligt strukturbolag*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2076 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Långsiktiga virkesavtal (mom. 3)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Skogsindustrins råvarusituation har under flera år varit alarmerande. Svårigheterna att få fram tillräckligt med virke har medfört driftsinskränk-

ningar och, åtminstone indirekt, bidragit till nedläggningen av vissa anläggningar. Särskilt hårt drabbade av virkeskrisen synes Neb, Södra Skogsägarna och, på senare tid, Vänerskog ha varit. Som virkesförsörjningsutredningen har framhållit i sitt betänkande (SOU 1981:81) har avverkningsbenägenheten varit dålig särskilt inom privatskogsbruket. Utskottet instämmer i utredningens slutsats (s. 115) att de hinder som kan föreligga för en ökad aktivitet i detta hänseende om möjligt bör undanröjas. Det är synnerligen otillfredsställande att vissa skogsindustrier nu tvingas importera virke, ofta till priser som är nästan dubbelt så höga som priserna på svenskt virke. Enligt utskottets mening skulle långsiktiga virkesavtal av den typ som föreslås i motionen kunna bidra till både en tryggare råvaruförsörjning och en bättre prisövervakning från statens sida. Eftersom det brådskar med åtgärder på detta område anser utskottet att det inte finns skäl att avvakta regeringens ställningstaganden till virkesförsörjningsutredningens betänkande i övrigt. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion 1981/82:2076 (s) i här aktuell del.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *långsiktiga virkesavtal*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2076 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin (mom. 4)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 28 som börjar med "Motionsyrkanden av" och slutar med "berörda motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motionerna anförda uppfattningen att en ökad satsning på vidareförädling, forskning och träkemisk utveckling inom sågverksindustrin skulle vara av stor betydelse för branschens möjligheter att överleva. En styrning av utvecklingen i den riktningen skulle öka exportinkomsterna, skapa nya arbetstillfällen och motverka konkurrensen från andra material. De i industriverkets rapport refererade marknadsanalyserna har givit vid handen att det finns stora möjligheter för industrin att öka vidareförädlingsgraden men att sågverken av olika skäl tvekar inför de risker och problem som är förenade med en ändrad produktionsinriktning. Det finns skäl att anta att en spontan utveckling i riktning mot ökad vidareförädling därför inte i någon större omfattning kommer till stånd under de närmaste åren, vilket kan få till följd bl. a. att sysselsättningen i branschen minskar ytterligare. Det är uppenbart att skogsindustrin behöver nya incitament för att snabbare kunna genomföra erforderliga förändringar. Det

bör i denna situation ankomma på statsmakterna att på skilda sätt främja vidareförädlingen. Detta kan enligt utskottets mening lämpligen ske genom att industriverkets förslag till ett femårigt branschprogram genomförs i sina huvuddrag. Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag för riksdagen om hur stödet skall utformas. Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet tillstyrker motion 1981/82:2076 (s) i här aktuell del samt motionerna 1981/82:325 (vpk), 1981/82:1066 (s) och 1981/82:1612 (c) i den utsträckning dessa motioner kan anses innefatta förslag om en allmänt ökad satsning på vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin.

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin*
   att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2076 yrkande 6 samt med anledning av motion 1981/82:325 yrkande 2 e, motion 1981/82:1066 och motion 1981/82:1612 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Användning av skogsråvara som bränsle (mom. 7)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att det mot bakgrund av den rådande virkesbristen inom stora delar av skogsindustrin är angeläget att sådan träråvara som är lämplig för trävaru- eller massaproduktion inte används som bränsle. Skogsstyrelsens undersökning från år 1979 ger vid handen att 75 % av den ved som avverkats för småskalig förbrukning inte skulle ha varit lämplig som massaråvara. Med andra ord skulle ca en fjärdedel av den ved som eldats upp ha kunnat användas av skogsindustrin för andra ändamål. Vidare kommer enligt virkesförsörjningsutredningens beräkningar den storskaliga eldningen av bränsleflis att vara tre till fyra gånger större år 1990 än f. n. På grund härav är det enligt utskottets mening en uppenbar risk för att virkesbalanserna kommer att påverkas negativt. Utskottet delar motionärernas uppfattning att regeringen nu bör vidta åtgärder för att öka kontrollen över virkesflödena. Inventeringar länsvis av virkesbestånden bör vara ett verksamt hjälpmedel härvidlag. En lagbestämmelse bör införas av innebörd att tillstånd av regeringen skall krävas för nyanläggning eller utvidgning av större värmeanläggningar som eldas med träfiberråvara. Riksdagen bör enligt utskottets mening göra ett uttalande av den innebörden.

Utskottet tillstyrker följaktligen motion 1981/82:2076 (s) i berörd del. Vid ett beslut i enlighet härmed tillgodoses även det nu aktuella yrkandet i motion 1981/82:325 (vpk) därigenom i viss utsträckning.

dels att utskottet under 7 bort hemställa

7. beträffande *användning av skogsråvara som bränsle*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2076 yrkande 2 och med anledning av motion 1981/82:325 yrkande 2 b som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Domänverkets avverkningar i fjällområden (mom. 10)

Hadar Cars (fp) och Christer Eirefelt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 31 med "Utskottet vill" och slutar på s. 32 med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Av den föregående redovisningen i detta betänkande framgår att statsmakterna på skilda sätt, bl. a. genom bestämmelserna i skogsvårdslagen (1979:429) till skydd för svårföryngrade skogar och genom besluten om den fysiska riksplaneringen såvitt avser obrutna fjällområden, har sökt skydda skogarna i berörda områden från tung exploatering. Dessa bestämmelser, liksom de av domänverket uppsatta riktlinjerna för skogsskötsel ovanför den s. k. skogsodlingsgränsen, har föranletts bl. a. av omsorgen om naturskyddet i dessa regioner. Utskottet förutsätter att domänverket beaktar bestämmelserna och riktlinjerna i sin verksamhet. Dessa föreskrifter är emellertid inte särskilt detaljerade och kan inte anses innefatta en garanti för att naturskyddsintressena blir beaktade i alla situationer. Utskottet vill särskilt framhålla att moderna skogsbruksmetoder – även när verksamheten inte är inriktad på kalhuggning eller avverkning över huvud taget – ofta torde kunna medföra skador av ekologisk natur. Mot bakgrund härav är det av stor betydelse att samarbetet mellan domänverket och naturvårdsmyndigheterna inriktas på att anpassa skogsskötseln inte bara till bestämmelserna utan även till andan i naturvårdslagen och den fysiska riksplaneringen. I linje härmed ligger också att domänverket bör samarbeta med naturvårdsmyndigheterna när det gäller inrättande av naturreservat m. m. enligt naturvårdslagen. Riksdagen bör genom ett uttalande till regeringen ge eftertryck åt dessa synpunkter. Vad utskottet nu har anfört innebär att motion 1981/82:1602 (fp) tillstyrks av utskottet.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *domänverkets avverkningar i fjällområden*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:1602 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om domänverkets hänsynstagande till naturvårdsintressena.

Innehållsförteckning

Ärendet ... 1
Motionsyrkanden ... 1
Handlingsprogram för skogsindustrin ... 2
Vissa uppgifter om skogsindustrin ... 2
Motionerna 1981/82:325 och 1981/82:2076 ... 3
Tidigare behandling i riksdagen m. m. ... 4
Statligt strukturbolag ... 7
Motion 1981/82:2076 ... 7
Riksdagsbehandling av tidigare motioner ... 7
Långsiktiga virkesavtal ... 7
Motion 1981/82:2076 ... 7
Riksdagsbehandling av tidigare motioner ... 8
Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin ... 8
Motionerna 1981/82:325, 1981/82:1066, 1981/82:1605, 1981/82:1612 och 1981/82:2076 ... 8
Statens industriverks utredning om sågverksindustrin ... 9
Riksdagsbehandling av tidigare motioner ... 11
Användning av skogsråvara som bränsle ... 11
Motionerna 1981/82:325 och 1981/82:2076 ... 11
Prövning enligt 136 a § byggnadslagen ... 12
Riksdagsbehandling av tidigare motioner m. m. ... 13
Betänkande av virkesförsörjningsutredningen ... 13
Oblekt papper ... 16
Motion 1981/82:325 ... 16
Riksdagsbehandling av tidigare motioner ... 16
Virkesförsörjningen i Värmland, m.m. ... 17
Bakgrund ... 17
Motionerna 1981/82:1047 och 1981/82:2006 ... 18
Frågesvar om råvaruförsörjningen till skogsindustrin i Värmlands län ... 19
Samhällsekonomisk analys av alternativ till företagsnedläggning på en ort ... 20
Domänverkets avverkningar i fjällområden ... 20
Motion 1981/82:1602 ... 20
Gällande ordning m.m. ... 21
Domänverkets angivande av skogsodlingsgräns ... 22
Inventering av de fjällnära urskogarna ... 23
Riksdagsbehandling av tidigare motioner ... 24
Frågesvar om skogsavverkningen i fjällområden ... 24
Utskottet ... 24
Inledning ... 24
Handlingsprogram för skogsindustrin ... 25
Statligt strukturbolag ... 26

Långsiktiga virkesavtal 26
Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin 27
Användning av skogsråvara som bränsle 29
Oblekt papper 29
Virkesförsörjningen i Värmland, m.m. 30
Domänverkets avverkningar i fjällområden 31
Hemställan 32
Reservationer 33
1. Handlingsprogram för skogsindustrin (s) 33
2. Statligt strukturbolag (s) 34
3. Långsiktiga virkesavtal (s) 34
4. Vidareförädling, forskning och utveckling inom träindustrin (s). 35
5. Användning av skogsråvara som bränsle (s) 36
6. Domänverkets avverkningar i fjällområden (fp) 37

GOTAB 70721 Stockholm 1982